

DOI: 10.5613/rzs.41.2.8

Gustavo S. Mesch, Ilan Talmud**Wired Youth: The Social World of Adolescence in the Information Age**

London – New York: Routledge, 2010, 176 str.

Proučavanje oblika interakcije mladih putem medija (kako starih tako i novih) te razmatranje povezanosti takve interakcije s emocionalnim, bihevioralnim i vrijednosnim promjenama, nisu novost u društvenim i humanističkim znanostima. Podroban uvid u ostavštinu takvih istraživanja otkrio bi pozamašnu količinu studija s impresivnom količinom empirijskog materijala, ali i znatna razilaženja i kontradikcije o naravi odnosa mladih i medija.

Stanje je u tom području postalo još složenijem s usponom onoga što Castells naziva »informativskim društvom«. Njega, naime, među inim kulturnim i društvenim transformacijama, prate i rapidne tehnološke inovacije i promjene, koje je iznimno teško slijediti adekvatnim teorijskim, metodološkim, a naposljetku i empirijskim ovjerenim materijalima. Gotovo da bi se moglo reći da, u »digitalnom okolišu«, svaka knjiga ili studija koja se pokušava baviti različitim dimenzijama odnosa mladih i informativsko-komunikacijske tehnologije postaje zastarjelom odmah po objavljivanju. No, bez obzira na problem neprestanog »gledanja u retrovizor« kad su u pitanju ovakve teme, publikacije koje pokušavaju teorijski i empirijski pridonijeti razumijevanju onoga što se događa u procesu medijskih socijaliza-

cija mladih svakako je važan doprinos sociologiji i medijskim studijima.

U odnosu na druga slična izdanja, knjiga *Wired Youth: The Social World of Adolescence in the Information Age* (u slobodnom prijevodu: *U struju uključena mladost: društveni svijet adolescencije u informacijskom dobu*) izraelskih profesora i istraživača Gustava S. Mescha i Ilana Talmuda (oboje s Odsjeka za sociologiju i antropologiju Sveučilišta u Haifi) ističe se kvalitetom i dubinom zahvata u tematiku. Sastavljena od tematskih cjelina u kojima se iznose teorijske pretpostavke i polazišta, ali i rezultati empirijskih istraživanja, ova publikacija omogućuje jasno razumijevanje onoga što autori drže karakteristikama današnje »umrežene mladeži«. Zamišljena kao uvid u multidisciplinarni projekt koji je pokušao objediniti sociološke, antropološke i psihološke načine proučavanja komuniciranja mladih putem »online« medija, knjiga u svojoj ukupnosti pokušava pružiti odgovore na složena pitanja o ishodima odnosa u koje su mladi medijski pozicionirani u odnosu na svoju društvenost.

Publikacija je jasno strukturirana, a obrađena građa vrlo je pregledno iznesena. U prvom poglavlju »The Information age, youth and social networks« (»Informativsko doba, mladi i društvene mreže«) iznosi se kratak povijesni pregled razvoja informativsko-komunikacijskih tehnologija, kao i teorija koje su pokušavale pratiti utjecaj tog razvoja na svakodnevni život i društvene strukture. Autori tako navode postavke Castellsove i Van Dijkove teorije o umreženom društvu, a razmatraju i teorije autora koji su pokušali obuhvatiti druge dimenzije »informativsko-komunikacijske revolucije« u suvremenom društvu. Kao bitna poveznica strukturnih ka-

rakteristika informacijskog doba i načina premošćivanja tradicionalnih društvenih institucija putem nove tehnologije, navodi se i Wellmanov koncept »umreženog individualizma« (*networked individualism*). Oslanjajući se na teorije društvenih mreža, autori zaključuju da se putem informacijsko-komunikacijskih tehnologija stvaraju »personalizirane mreže«: za razliku od prijašnjih mreža, u njih se mladi povezuju na osnovu zajedničkih interesa ili životnih stilova, izbjegavajući tako ograničenja zadana kolektivističkim identitetima i sponama. Vrijedi napomenuti i nastojanje razgraničavanja interneta kao »kulture po sebi« i interneta kao »kulturnog artefakta«. Dok postavka »kulturne samostojnosti« vidi računalno posredovanu komunikaciju kao poseban društveni prostor uvjetovan vlastitim imperativima i relativno odvojen od pravila fizičkoga društvenog svijeta, pristup internetu kao »kulturnom artefaktu« takvu komunikaciju smatra neodvojivo povezanom s društvenim kontekstom. Prema tom gledištu, njezini se vezuju uz svojevrsnu »kulturnu prtljagu« koju korisnici nose sa sobom u virtualne prostore. Drugim riječima, prema tom gledištu, virtualna komunikacija je neautentična i lišena osobnosti, a dugoročna joj je posljedica odvajanje ljudi od njihova fizičkog i društvenog okoliša u stvarnom svijetu. Autori također suprotstavljaju pojmove »tehnološkog determinizma« i »društvene konstrukcije tehnologije« te razmatraju u kojem smislu mogu poslužiti razumijevanju odnosa mladih i novih medija. Svrha svih tih razmatranja jest približavanje metodološkom okviru koji bi mogao najpreciznije obuhvatiti kompleksnost »digitalnih« iskustava mladih.

Drugo poglavlje, »The internet at home« (»Internet kod kuće«) dijelom

govori o procesu koji je Roger Silverstone nazvao »udomaćenjem tehnologije« (*domestication of technology*). U raspravi se naglašava »dijalektička« narav procesa prilagodbe obitelji tehnologiji, ali i tehnologije obiteljskim obrascima življenja. Glavni izvor napetosti u obiteljskim odnosima svakako predstavlja odluka o prostornom smještaju računala, pri čemu roditelji daju prednost zajedničkim sobama poput dnevnog boravka, dok adolescenti nastoje na privatnosti vlastitih spavaćih soba. Pregledom teorija koje se bave ulogom informacijsko-komunikacijske tehnologije u procesu obiteljskog razvoja, autori naglašavaju ambivalentnost odnosa u kojem se prelamaju napetosti između zaštite privatnosti, prava na informiranje, ulaska u javni prostor mladih te nastojanja da se zadrži tradicionalni model obiteljskog utjecaja na socijalizaciju. Osim toga, razmatraju se mogući utjecaji novih medija na uspješno obavljanje školskih aktivnosti, kao i izloženost sadržajima koji mogu biti potencijalno štetni za razvoj u adolescentskoj dobi (nasilje, pornografija, seksualna, rasna, etnička i vjerska diskriminacija). Posebna je pozornost posvećena mogućem utjecaju novih medija na obiteljsku komunikaciju. Smatra se, naime, da novi mediji mogu dovesti do smanjenja vremena provedenog s obitelji u korist individualno orijentiranih aktivnosti na mreži. Uz strah od smanjenja obiteljske komunikacije licem-u-lice, pojavljuje se i strah od izlaganja povjerljivih obiteljskih informacija o potrošačkim aktivnostima, koje se mogu evidentirati na različitim komercijalno usmjerenim internetskim stranicama. Izvori napetosti još su bolje razumljivi dovede li se klasična hijerarhija u obitelji u vezu sa stupnjevima medijske pismenosti mla-

dih i roditelja. Visoka razina medijske pismenosti i tehnološke ekspertize mladih znatno slabi i narušava tradicionalni autoritet roditelja: mladi, naime, jednostavnije dolaze do podataka i lako krše postavljene im zabrane korištenja.

Nakon rasprave o utjecajima računalno posredovane komunikacije na obiteljsku dinamiku, u trećem poglavlju, »Sociability and internet use« (»Društvenost i upotreba interneta«), razmatra se utjecaj digitalnog okoliša na društvenost mladih. Glavnina rasprave pritom se odvija oko koncepata tzv. »vremenskog premještanja« (*time displacement*) i »pomaka aktivnosti« (*activity displacement*). Oni podrazumijevaju da vrijeme potrebno za obavljanje različitih aktivnosti »online« neizbježno oduzima vrijeme potrebno za druženje licem-u-lice članovima obitelji, kao i vrijeme koje se prije koristilo za različite sportske i druge izvannastavne aktivnosti. Pregled relevantne literature s empirijskim podacima, koji se iznosi u ovom poglavlju, upućuje ipak na to da bi valjalo odbaciti krajnje pesimistične pretpostavke zamisli o »premještanju vremena«. Umjesto da vode otuđenju mladih, čini se sve više da novi mediji i boravak »online« pomažu učvršćivanju postojećih društvenih veza i jačaju društvenost mladih, osobito u pogledu mogućnosti sve intenzivnije komunikacije s vršnjacima.

U četvrtom poglavlju, s naslovom »Online relationship formation« (»Stvaranje odnosa online«), nastoji se spoznati kakve promjene računalno posredovana komunikacija donosi kad je riječ o uspostavljanju veza mladih s vršnjacima ili drugim društvenim skupinama. Prije informacijsko-komunikacijske revolucije, proces sklapanja poznanstava i uspostave društvenih mreža povezivao

se s neposrednom prostornom blizinom. Iako tehnologija danas omogućuje premošćivanje prostorne udaljenosti, brojna istraživanja navedena u knjizi pokazuju da mladi još uvijek veliku većinu svojih veza ostvaruju u najbližoj okolini. Također, pokazuje se da stanovite psihološke karakteristike poput introvertiranosti, ili ekstrovertiranosti, igraju ključnu ulogu u razvoju dinamike stvaranja društvenih mreža. Najvažnijom se spoznajom čini da se računalno posredovanom komunikacijom razvijaju sve heterogenije društvene mreže, odnosno da se smanjuje prethodno snažna rodna podjela u »offline« društvenim mrežama.

Peto poglavlje, »ICT and existing social ties« (»Informacijsko-komunikacijska tehnologija i postojeće društvene veze«), razmatra promjene koje »online« komunikacija prouzročuje na prethodno uspostavljene društvene mreže mladih u »offline« svijetu, bilo da je riječ o njihovom slabljenju ili pak učvršćivanju. Autori razmatraju dug niz različitih teorija koje su se bavile »online« komunikacijom, počevši od tehnološki determinističkih poput teorije nedostatka kontekstualnih naznaka (*lack of contextual clues*), teorije ograničene društvene prisutnosti (*limited social presence*), ili pak teorije medijskog obilja (*media richness theory*), pa sve do tehnološki nedeterminističkih uvjetnih modela poput teorije hiperpersonaliziranosti (*hyper-personal theory*) te teorije društvenog identiteta i deindividualizacijskog modela (*social identity and deindividualization model*). Autori na koncu tvrde da empirijski materijal povezan sa spomenutim teorijama ne ostavlja previše prostora tvrdnjama o gubitku komunikacije licem-u-lice zbog korištenja računalno posredovane komunikacije. Zaključak je da među mladima postoji

isprepletenost »offline« i »online« svijeta te da komunikacija u jednom prostoru osnažuje mreže ostvarene u drugom.

Šesto poglavlje, »The impact of ICT on social network structure« (»Utjecaj informacijsko-komunikacijske tehnologije na strukturu društvenih mreža«), razmatra posljedice računalno posredovane komunikacije na sastav adolescent-skih društvenih veza, s posebnim osvrtom na ulogu te vrste komunikacije pri akumuliranju povezujućeg (*bonding*) ili premošćujućega (*bridging*) društvenog kapitala. U ovom poglavlju raspravlja se također o utjecaju medijske pismenosti i digitalnog jaza (*digital divide*) na ishode korištenja računalno posredovane komunikacije. Rasprava se u i ovom pogledu usredotočuje na stvaranje i održavanje društvenih mreža mladih, sa zaključkom da internetske društvene mreže imaju pozitivan učinak na njihov društveni kapital, ali i s preporukom da se buduća istraživanja usmjere k praćenju dinamike rastućih »online« veza u odnosu na postojeće »offline« veze.

Završno poglavlje, »Online communication and negative social ties« (»'Online' komunikacija i negativne društvene veze«), bavi se nepovoljnim posljedicama »online« osnaživanja društvenih veza i društvenih mreža, u obliku onoga što se danas naziva kibertiranjem (*cyberbullying*). Autori nude slojevit uvid u uzroke i modele razvoja ovakvog oblika zlostavljanja i uznemiravanja. Čimbenici koji povećavaju stupanj rizičnosti izlaganja kibertiranju kreću se u rasponu od individualnih karakteristika žrtve (nedostatak društvenih veza emocionalne potpore), preko faktora izloženosti (velika količina vremena provedena na internetu i spremnost dijeljenja osobnih i intimnih

informacija), do izbora vrste »online« aktivnosti (sudjelovanje u raspravama u »brbljaonicama«, na forumima; otvoreni profil na društvenim mrežama). Na posljetku, postoje i čimbenici vezani uz tehnološke karakteristike medija (anonimnost na internetu, smanjena inhibicija prilikom odluke o objavljivanju agresivnih komentara, veličina internetske publike). Možda se najzanimljiviji podatak iznesen u ovom poglavlju odnosi na povezanost zlostavljanja u školi i zlostavljanja na internetu. Navodi se da je jedna studija u Kanadi pokazala da su »online« zlostavljanja nastavak onih koja su prije toga počela u školskim učionicama, hodnicima ili dvorištima.

Ukupno gledajući, knjiga *Wired Youth: The Social World of Adolescence in the Information Age* iznimno je bogata i precizna studija o društveno kompleksnoj naravi iskustva računalno posredovanog komuniciranja mladih. Osobito su zanimljive rasprave o utjecaju takve komunikacije na društvene mreže. Iscrpan pregled raznovrsnih teorija i solidne empirijske raznovrsnosti osiguravaju nove uvide u dinamiku ovakvih odnosa. Istodobno, naponi autora pomažu srušiti predrasude koje se u javnom i akademskom prostoru katkad pojavljuju kad se raspravlja o utjecaju novoga medijskog okoliša na budućnost psihološkog i društvenog razvoja mladih. Na kraju, vrijedi napomenuti da, s obzirom na svoju preglednost i utemeljenost, ova knjiga može poslužiti i kao dobra podloga za osmišljavanje i primjenu sličnih istraživanja u hrvatskome društvenom kontekstu.

Krešimir Krolo

*Odjel za sociologiju,
Sveučilište u Zadru*